

Politikas konteksts

Izglītībai un apmācībai ir būtiska loma meiteņu un sieviešu iespēju un mērķu veidošanā. Vienlīdzīgas attieksmes nodrošināšana izglītības jomā ir svarīgs nosacījums, lai ļautu sievietēm pilnīgi realizēt savu potenciālu, ievērotu viņu tiesības uz domas brīvību un likvidētu sieviešu diskrimināciju.

Stratēģija “Eiropa 2020”

- Tās mērķis ir panākt gudru, ilgtspējīgu un integrējošu ES valstu izaugsmi, radot darbavietas un mazinot nabadzību.
- Lai sasniegtu mērķi — paaugstināt 20–64 gadus vecu sieviešu un vīriešu nodarbinātības līmeni līdz 75 % —, dalībvalstīm jāatbalsta sieviešu izglītība un apmācība, jo īpaši nozarēs, kur sievietes ir nepietiekami pārstāvētas.
- Stratēģijā izvirzīts pamatmērķis — skolu priekšlaicīgi pametušu audzēkņu īpatsvaru samazināt zem 10 % un panākt, lai vismaz 40 % 30–34 gadus vecu iedzīvotāju būtu pabeigta terciārā līmeņa izglītība.
- Viena no septiņām stratēģijas “Eiropa 2020” pamatnīcīvē ir “Inovācijas Savienība”, kas atbalsta ieguldījumus izpētē un attīstībā un pasākumos, kuri uzlabo iespējas pētniecības rezultātus pārvērst jaunus pakalpojumus un produktus.
- “Apvārsnis 2020” — finanšu instruments “Inovācijas Savienības” īstenošanai — veicina dzimumu līdzsvaru pētniecības grupās, nosakot to kā vērtēšanas kritēriju pētniecības projektu pieteikumiem ar iegūtu vienādu punktu skaitu un lēmuma pieņemšanā, lai sasniegtu mērķi katrā grupā (piemēram, ekspertu grupās) un komitejā (piemēram, vērtēšanas komitejās) nodrošināt 40 % no nepietiekami pārstāvētā dzimuma.

Eiropas Dzimumu līdztiesības pakts (2011.–2020. gads)

- Šajā paktā Padome atkārtoti apliecina apņemšanos sasniegt ES mērķus attiecībā uz dzimumu līdztiesību, sevišķi trīs dzimumu līdztiesībai ļoti svarīgās jomās, proti, nodarbinātības, izglītības un sociālās iekļaušanas veicināšanas jomā, jo īpaši mazinot nabadzību.

BPfA stratēģiskie mērķi un ES rādītāji

- B.1.** Nodrošināt vienlīdzīgu izglītības pieejamību.
- B.2.** Izskaust analfabētismu sieviešu vidū.
- B.3.** Uzlabot arodapmācību, dabaszinātņu un tehnoloģiju jomu, kā arī tālākizglītības pieejamību sievietēm.
- B.4.** Izveidot nediskriminējošu izglītību un apmācību.
- B.5.** Piešķirt pietiekamus resursus izglītības reformām un uzraudzīt to īstenošanu.
- B.6.** Veicināt meiteņu un sieviešu mūžizglītību un apmācību.

2007. gadā Padome vienojās par trim ES mēroga rādītājiem, tostarp diviem apakšrādītājiem, lai novērtētu progresu BPfA mērķu īstenošanā šajā jomā. Tie atspoguļo horizontālo (attiecībā uz studiju jomām) un vertikālo (attiecībā uz izglītības līmeni) dzimumu segregāciju izglītībā un sieviešu un vīriešu izglītības relatīvo atdevi, aplūkojot sieviešu un vīriešu nodarbinātības līmeni sadalījumā pēc izglītības līmeņa.

Jaunākie dati un informācija par šiem indikatoriem pieejama Eiropas Dzimumu līdztiesības institūta izveidotajā datubāzē “Vīrieši un sievietes ES — fakti un skaitļi”, kas atrodas tīmekļa vietnē <http://eige.europa.eu/content/women-and-men-in-the-eu-facts-and-figures>

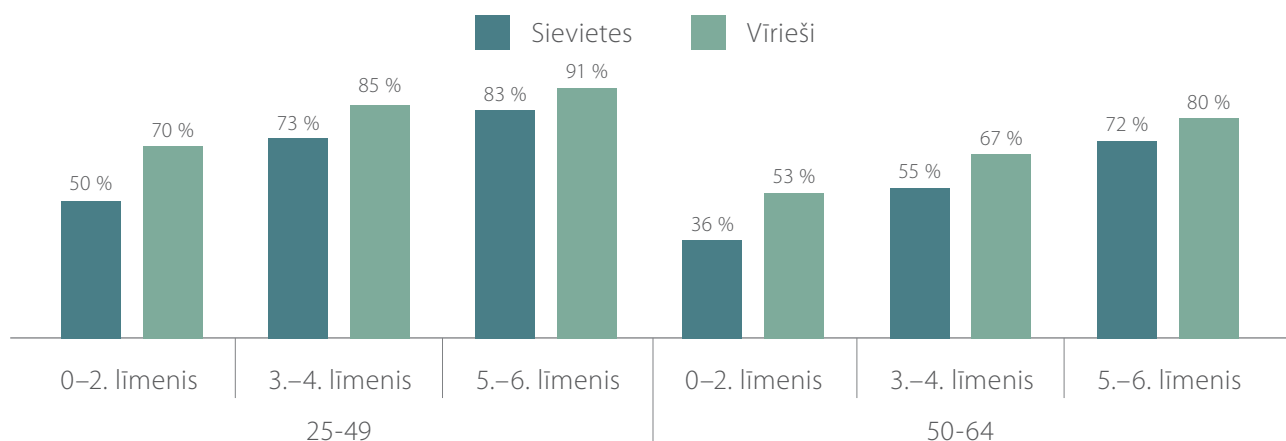
Konstatējumi saskaņā ar ES mēroga datiem

Vairākums augstskolu absolventu ES ir sievietes

Sieviešu īpatsvars izglītībā maģistrantūras līmenī ES 2012. gadā pārsniedz vīriešu īpatsvaru (59 %), un šī tendence kopš 2007. gada nav mainījusies. Doktorantūras līmenī absolventu vīriešu skaits joprojām ir lielāks nekā sieviešu skaits (53 % 2012. gadā, 54 % 2007. gadā), bet minētā izglītības rādītāja atšķirība starp dzimumiem ir niecīga, turklāt tā mazinās. Pārmaiņas ir pamanāmākas dalībvalstu līmenī. Doktorantūras absolventu vidū 2012. gadā sievietes skaita ziņā pārspēja vīriešus divpadsmit dalībvalstīs salīdzinājumā ar deviņām dalībvalstīm 2007. gadā.

SIEVIEŠU UN VĪRIEŠU NODARBINĀTĪBAS LĪMENIS PĒC IZGLĪTĪBAS LĪMEŅA UN PA VECUMA GRUPĀM, ES 28, 2012. GADS

Avots: Eurostat, EU-LFS.

Augstāks izglītības līmenis saistīts ar mazāku sieviešu un vīriešu nodarbinātības atšķirību

2012. gadā ES 28 valstīs 20–64 gadus vecu sieviešu vidējais nodarbinātības līmenis bija 62 %, bet šā vecuma vīriešu — 74 %. Sieviešu vidējais nodarbinātības līmenis paaugstinās līdz ar izglītības līmeni, jo īpaši 25–49 gadus vecu sieviešu vidū. 2012. gadā zemākais nodarbinātības līmenis bija pirmsskolas izglītību un pirmā un otrā posma pamatzglītību (0–2. līmenis) ieguvušu sieviešu vidū (25–49 gadu vecuma grupā 50 % un 50–64 gadu vecuma grupā — 36 %). Tas ir daudz zemāks nekā vidējo izglītību un pēcdidusskolas neterciāro izglītību (3. un 4. līmenis) ieguvušu sieviešu nodarbinātības līmenis, kas sievietēm 25–49 gadu vecuma grupā ir 73 %, bet 50–64 gadu vecuma grupā — 55 %. Sievietes, kas ieguvušas pirmā un otrā posma terciāro izglītību (ISCED 1997 5. un 6. līmenis), biežāk ir nodarbinātas (nodarbinātības līmenis sievietēm 25–49 gadu vecuma grupā ir 83 %, bet 50–64 gadu vecuma grupā — 72 %), un viņu

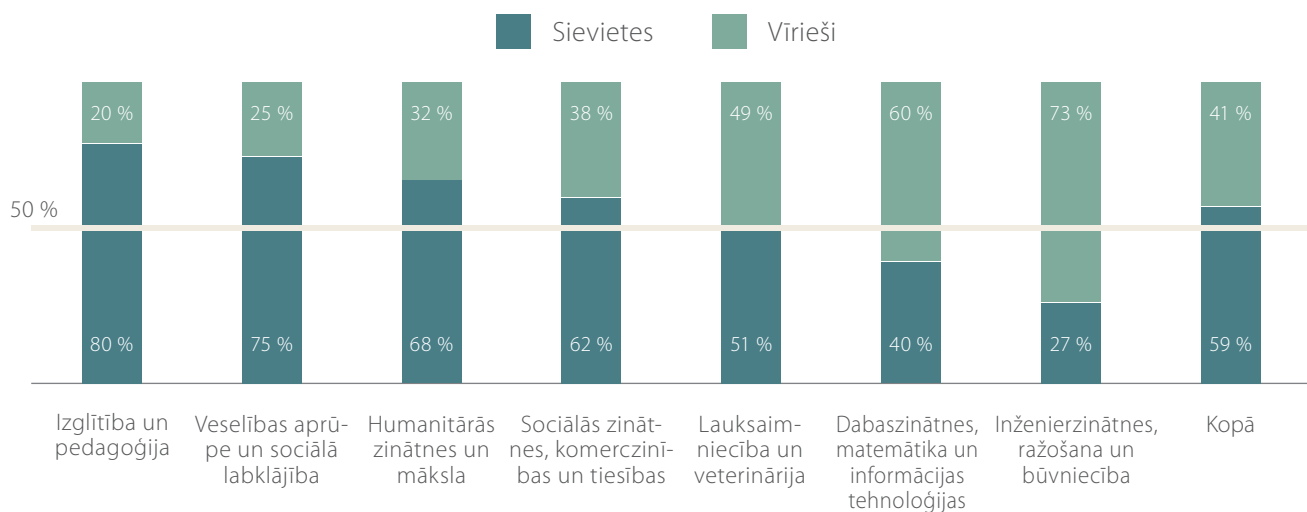
nodarbinātības līmenis krietni pārsniedz stratēģijā “Eiropa 2020” izvirzīto 75 % mērķi.

2012. gadā ES 28 valstīs sieviešu un vīriešu nodarbinātības atšķirība 0–2. līmenī 25–49 gadu vecuma grupā bija 20 procentpunkti, bet 50–64 gadu vecuma grupā — 17 procentpunkti. Sieviešu un vīriešu nodarbinātības atšķirība mazinās, sasniedzot 3. un 4. izglītības līmeni: ES 28 valstīs 2012. gadā sieviešu un vīriešu nodarbinātības atšķirība 3. un 4. izglītības līmenī 25–49 gadu vecuma grupā bija 13 procentpunkti, bet 50–64 gadu vecuma grupā 12 procentpunkti. Sasniedzot 5. un 6. izglītības līmeni, sieviešu un vīriešu nodarbinātības atšķirība mazinās vēl vairāk — līdz astoņiem procentpunktiem abās vecuma grupās.

Studiju jomas izvēlē iesakņojusies dzimumu segregācija

Lai gan sieviešu un vīriešu izglītības līmenī notikušas izmaiņas, segregācijas modeļi visās dalībvalstīs joprojām ir dziļi

SIEVIEŠU UN VĪRIEŠU ĪPATSVARS VISU ISCED 5. UN 6. LĪMEŅA ABSOLVENTU VIDŪ, ES 28, 2012. GADS

Avots: Eurostat, izglītības statistika.

iesakņojušies. Tie parasti darbojas atbilstoši priekšstatiem par dzimumu lomām, jo sievietes ir pārmērīgi pārstāvētas nozarēs, kas saistītas ar tradicionālo izpratni par sieviešu lomu, piemēram, veselības aprūpes un sociālās labklājības, humanitāro zinātņu un mākslas, kā arī izglītības un pedagoģijas jomā.

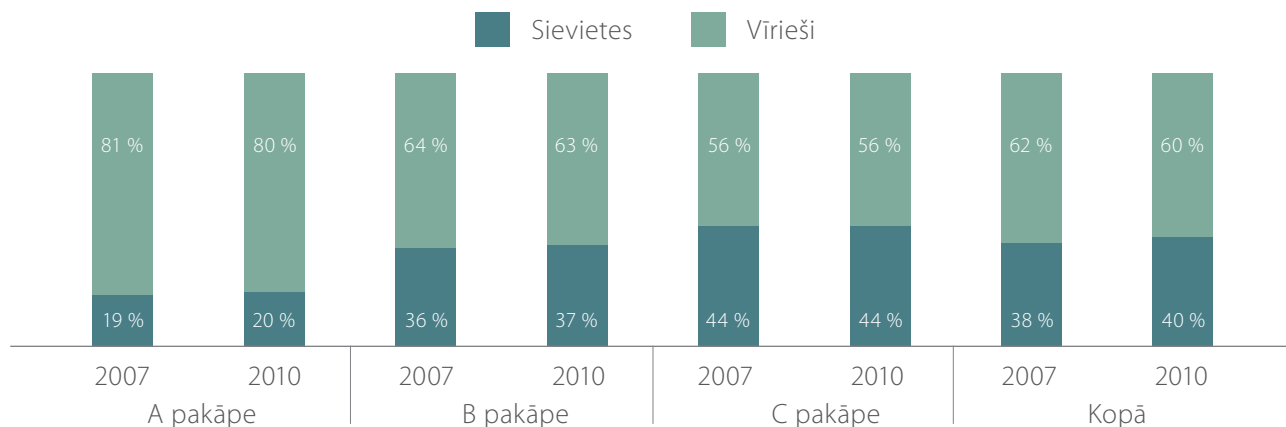
2012. gadā visās dalībvalstīs 5. un 6. izglītības līmenī (ISCED 1997) vīrieši skaita ziņā pārspēja sievietes

inženierzinātņu, ražošanas un būvniecības jomās. Līdzsvarotākā sieviešu un vīriešu dalība ir lauksaimniecībā un veterinārijā.

Lielākajā daļā dalībvalstu sievietes ir nepietiekami pārstāvētas augstos akadēmiskos amatos

2010. gadā augstākās izglītības iestāžu akadēmiskā personāla vidū vīrieši skaita ziņā pārspēja sievietes visās amata

SIEVIEŠU UN VĪRIEŠU ĪPATSVARS VISU PAKĀPJU AKADĒMISKAJOS AMATOS AUGSTĀKĀS IZGLĪTĪBAS IESTĀDĒS 2007. UN 2010. GADĀ, ES

Avots: Eiropas Komisija, *She Figures*, 2012. gads.

pakāpēs, veidojot 60 % no akadēmisko iestāžu personāla (neliels samazinājums salīdzinājumā ar 62 % 2007. gadā). Vīriešu pārsvars akadēmiskā personāla vidū vērojams lielākajā daļā dalībvalstu. Vertikālās segregācijas līmeņa ziņā starp akadēmiskā personāla trīs amata pakāpēm pastāv ievērojamas atšķirības. 2010. gadā ES 27 valstīs sievietes ieņēma vidēji 44 % no C pakāpes amatiem (pirmā pakāpe/amats, ko parasti ieņem nesen kvalificēti doktorantūras (ISCED 6. līmenis) absolventi), 37 % no B pakāpes amatiem (pētnieki, kuri ieņem par augstākajiem amatiem zemākus amatus, bet ir augstāki par tiem amatiem, ko ieņem nesen kvalificēti doktora grāda ieguvēji) un tikai 20 % no A pakāpes amatiem (vienīgā augstākā pakāpe/amats, kurā parasti tiek veikta pētniecība). Šie rādītāji daudz neatšķiras no

2007. gada rādītājiem (sievietes ieņēma 44 % no C pakāpes, 36 % no B pakāpes un 19 % no A pakāpes amatiem).

Sieviešu dalība augstākajā izglītībā turpina pieaugt, un izglītības terciārajā līmenī sieviešu skaits daudzās jomās pārsniedz vīriešu skaitu. Tomēr gan horizontālā, gan vertikālā dzimumu segregācija nav mainījies tādā pašā tempā. Tāpēc sieviešu un vīriešu karjeras izvēle netradicionālās nozarēs dažādās profesijās neprogresē vienādā mērā un abiem dzimumiem var nebūt pieejamas vienādas karjeras iespējas.

Akadēmiskajā vidē joprojām jāuzlabo un jāatbalsta sieviešu pārstāvība un augstāko akadēmisko amatu pieejamība sievietēm, un šī ir problēma, kas jārisina vairākumā dalībvalstu.

Lietderīgas iniciatīvas

Dzimumu stereotipizēšana atzīta kā cēlonisks faktors dzimumu segregācijai un dzimumu nelīdztiesībai izglītības un apmācības jomā, un dalībvalstīs īsteno dažādus pasākumus to izskaušanai. Īpaša uzmanība tiek veltīta izglītības programmām, sociālo zinātņu un vēstures programmās iekļaujot diskusijas par dzimumu lomām, stereotipiem un līdztiesību (Dānijas *Folkeskole*). Kipras rīcības plānā par dzimumu līdztiesību izglītībā (2014.–2017. gadam) ir iekļauti pasākumi ar mērķi vērsties pret dzimumu lomām un stereotipiem ģimenē un sabiedrībā. Dzimumu stereotipizācijas seku likvidēšana ir viens no izglītības politikas mērķiem, kas izvirzīti Čehijas Republikas stratēģiskajā dokumentā "Situācija dzimumu līdztiesības jomā un priekšlikums vidēja termiņa stratēģiskajam plānam dzimumu līdztiesības jomā Izglītības, jaunatnes un sporta ministrijas paspārnē". Horvātijā mācību grāmatu standarti nosaka, ka mācību grāmatas jā sagatavo abu dzimumu efektīvai un vienlīdzīgai dalībai visās dzīves jomās un jāveicina dzimumu līdztiesība. Grieķijas Pedagoģiskais institūts, kas atbild par skolu mācību materiāliem, ir veicis pasākumus, lai izskaustu aizvainojošus stereotipus par sievietēm, izmantojot starptematisko integrēto izglītības programmu standartus (2004. gads). Saskaņā ar Ungārijas Valsts izglītības programmu skolās jāpievērš uzmanība cilvēktiesību jautājumiem, kā arī izpratnei un viedokļiem par sieviešu un vīriešu līdztiesību.

Dzimumu līdztiesības spēju veidošana izglītības sistēmās un atbalsta materiālu nodrošināšana skolu personālam ir daļa no pasākumiem, ko dažas dalībvalstis īsteno saskaņā ar dzimumu līdztiesības politiku izglītības jomā. Kipras Pedagoģiskais institūts izveidojis skolotājiem paredzētu dzimumu līdztiesībai veltītu tīmekļa vietni, kurā pieejama informācija un materiāli par iespēju vienlīdzību zēniem un meitenēm skolā. Lietuvā izstrādāts metodisks materiāls skolotājiem un sociālajiem pedagogiem "Dzimumu līdztiesības veicināšanas iespējas skolā", kurā sniegta informācija par dzimumu līdztiesības mērķiem skolās un piedāvāti rīki dzimumu līdztiesības jautājumu apgūšanai skolā un plašākā skolu kopienā. Sadarbojoties Spānijas Izglītības, kultūras un sporta ministrijai un Veselības, sociālo pakalpojumu un vienlīdzības ministrijai, izveidots portāls *Intercambia*, lai atvieglotu informācijas un zināšanu pieejamību un apmaiņu (IKT resursi, datubāze un statistika) par izglītības praksi, kas veicina iespēju vienlīdzību un palīdz novērst ar dzimumu saistītu vardarbību.

PROGRESS UN ŠĶĒRŠĻI B JOMĀ "SIEVIEŠU IZGLĪTĪBA UN APMĀCĪBA"

PROGRESS	ŠĶĒRŠĻI
<ul style="list-style-type: none"> Dzimumu atšķirība vairākās izglītības jomās, kurās dominē vīrieši, lēnām mazinās. Kopumā visās dalībvalstīs augstskolu absolventu vidū ir vairāk sieviešu nekā vīriešu. Sieviešu un vīriešu nodarbinātības atšķirība ir mazāka starp personām ar augstu izglītības līmeni (5.–6. līmeni), un sievietes šajā grupā mazāk skārusi ekonomiskā krīze. 	<ul style="list-style-type: none"> Gan horizontālās, gan vertikālās dzimumu segregācijas izmaiņu temps izglītībā ir gaus. Sievietes ir maz pārstāvētas augstākajos amata līmeņos akadēmiskajā vidē. Visos izglītības līmeņos saglabājas sieviešu un vīriešu nodarbinātības atšķirība.

ES turpmākā rīcība

- Turpināt novērst un lauzt dzimumu stereotipus un segregāciju izglītībā un apmācībā, atbalstot dzimumu līdztiesības principam atbilstošas izglītības programmas, karjeras konsultācijas, mediju kampaņas, kas rosina zēnus un meitenes, sievietes un vīriešus veidot karjeru atbilstoši savām prasmēm un spējām.
- Novērst dzimumu segregāciju izglītībā, jo tā rada turpmāku nevienlīdzību darba tirgū un veicina sieviešu un vīriešu ekonomisko iespēju atšķirības.
- Nodrošināt karjeras veidošanas un attīstības iespējas sievietēm un vīriešiem, kas izvēlas netradicionālas nozares, kuras parasti tiek asociētas ar pretējo dzimumu.
- Radīt sievietēm tādas pašas iespējas izmantot augstākajā izglītībā gūtos sasniegumus kā vīriešiem un likvidēt "stikla griestus", ar ko saskaras sievietes akadēmiskajā vidē.

Europäisches Institut für Gleichstellungsfragen (EIGE)

Das Europäische Institut für Gleichstellungsfragen (EIGE) ist das EU-Kompetenzzentrum für Gleichstellungsfragen. Das EIGE unterstützt politische Entscheidungsträger und alle relevanten Einrichtungen in ihren Bemühungen zur Verwirklichung der Gleichstellung von Sievietes und Vīriešin in Europa und darüber hinaus, indem es spezifisches Fachwissen sowie verlässliche und vergleichbare Daten zur Gleichstellung in Europa bereitstellt.

Weitere Informationen: <http://eige.europa.eu>

Das Ressourcen- und Dokumentationszentrum (RDC) des Europäischen Instituts für Gleichstellungsfragen (EIGE) ist ein innovatives und praktisches Instrument, das dabei hilft, wichtige Ressourcen zur Geschlechtergleichstellung zu identifizieren und unter den an der Gleichstellungspolitik und -praxis interessierten Personen erleichtert und einen Online-Bereich für Diskussionen und Debatten bietet.

Weitere Informationen: <http://eige.europa.eu/content/rdc>

Kontakt:
Europäisches Institut für Gleichstellungsfragen
Gedimino pr. 16, LT-01103 Vilnius, LITAUEN
Tel. +370 521574-44/00

facebook.com/eige.europa.eu
twitter.com/eurogender
youtube.com/eurogender
<https://eurogender.eige.europa.eu>

ISBN 978-92-9218-648-7
doi:10.2839/12559
MH-04-15-022-LV-N